

Oponentský posudok

na habilitačnú prácu Mgr. Renáty Bojničanovej, PhD.: Ramonizmus a jeho ohlas v slovenskej literatúre. Ramón Gómez de la Serna a Ivan Horváth. Univerzita Komenského v Bratislave 2015 (text 142 strán, tabuľky: č. 1 s. 136, č. 2 – 4 s. 148 – 153).

Na úvod je potrebné zdôrazniť, že porovnávacia literárna veda (komparatistika), ktorá má svojim teoretickým inštrumentárium schopnosť ukotviť slovenskú literatúru v rozličných jej koordinátoch v už známych kánonoch svetovej literatúry, a tak začleniť slovesné umenie malej kultúry do všeobecného diskurzu svetového umenia, nie je dostatočne v slovenskej humanitnej vede pestovaná a podporovaná. Preto je predložená práca už „an sich“ dôležitá a prínosná.

Ako sama dizertantka uvádza v poznámke na s. 82, „...prvý náhľad do predloženej problematiky predstavuje štúdia prednesená na medzinárodnej konferencii Kabinetu Dionýza Ďurišina na Ped. F UK v r. 2013, uverejnená v zborníku Edície Komparatistické štúdie KDD pod názvom *Novela Ramóna Gómeza de la Serna a jej reflexie v slovenskej literatúre*, s podtitulom *Pravdepodobná inšpirácia nepravdepodobného advokáta Ivana Horvátha*. Vo vedeckej atmosfére ďalších diskusií Kabinetu a medzinárodných konferencií, ale aj vlastným sústavným štúdiom a úvahami sa vyvíjala rokmi táto téma k súčasnej knižne vydanej podobe. Treba tiež pripomenúť, že len nápaditý a otvorený vedec a pedagóg môže byť schopný v prostredí, v ktorom sa výskum tohto typu vyskytuje zriedka, takto predkladať problematiku aj svojim študentom. Myslíme tu na už vydané vlastné učebnice, ktoré autorka využíva vo vyučovacom procese. Prepája v nich literatúru s výtvarným umením, ktoré je uvedené v závere učebnice ako interdisciplinárny diskurz a demonštračný a porovnávací materiál.

Predložená práca má precíznu, na explikáciu zadaného problému zameranú štruktúru, v rámci ktorej autorka predstavuje najskôr španielskeho autora Ramóna Gómeza de la Serna a jeho dielo vo výskume množstva autorov španielskej a francúzskej sekundárnej literatúry. Tento part neostáva len informatívny. Autorka práce sa s názormi španielskych vedcov diskurzívne vyrovnáva, napríklad keď na rozdiel od Navarra Domínguesa vníma vedeckosť a nepravdepodobnosť ako dve doplňujúce sa entity. (s. 73) Výskum komponuje z týchto prameňov, no rovnako berie do úvahy kontext samotného skúmaného autora (t. j. jeho biografii) a jeho vyjadrenia k teórii vlastných literárnych „objavov“ v esejach (Novelizmus... a i.). Medzi ne ako najvýraznejšie možno zaradiť „ramonizmus“ , „zvecňovanie“ a žáner „gregérie“.

„Nepravdepodobnosť“ ako jeden zo znakov nového, originálneho – izmu, ramonizmu, je symptómom azda všetkých izmov začiatku 20. storočia, ktoré sa vyznačujú rôznymi posunmi vo videní a vnímaní skutočnosti, nechotou uznať realitu, pretože sústavne sa meniace a najmä hrozivo a ničivo pôsobiace, k svetovej vojne a novej ďalšej kataklizme smerujúce spoločensko-politické procesy 20. storočia spochybnili akúkoľvek vnímateľnú realitu v jej uchopiteľnosti a stabilite. Ramón Gómez de la Serna ako jeden z extrémne narcisistických umelcov však posunul modifikáciu skutočnosti (v obsahu aj forme svojich diel) na hranicu únosnosti čo sa týka zrozumiteľnosti. Svoju poetiku však bol schopný zdôvodniť v explikačných textoch, a tak racionalizovať pre súčasníkov aj nasledovníkov svoje dielo, zdôrazniť svoju originalitu, až genialitu. V narušení sexuálneho tabu však autor nepriznáva inšpiráciu S. Freudom, ba naopak, popiera ju. Freudova psychoanalýza však bola v tom čase takou senzáciou, že sa s ňou priznane alebo nepriznane vyrovnávali azda všetky kultúry Európy. Vo Švajčiarsku výrazne C. G. Jung, no pre Serna v susednom a jemu blízkom Francúzsku ešte pred Freudom sa detskou sexualitou zaoberal pred Freudom J.-M. Charcot (u neho v Paríži bol po skončení štúdií Freud na stážach). Otázka emancipácie témy sexuality sa stala jedným zo symptómov moderny konca 19. storočia, prelomu storočí a začiatku 20. storočia.

Ak autorka predloženej práce venuje pozornosť umeleckému kontextu autora, vrátane a najmä „ducha doby“, obchádza rozdiely v jednotlivých spoločensko-politických kontextoch, čo sa výrazne prejavuje v povrchnom zrovnoprávnení oboch autorov čo sa týka ich „zmiznutia“ z umeleckej scény. V prvej časti uvádza v krátkosti podobnosti oboch skúmaných autorov, medzi nimi aj

spoločný znak odchodu a zabudnutia. Aspoň krátka analýza spoločensko-politického kontextu hoci v poznámkovom aparáte by bola dokázala, že pravdepodobne experimentátor Serna dobrovoľným odchodom zo scény chcel len zistiť, či bez neho a jeho extravagancií či zvláštneho humoru španielsky a francúzsky svet vydrží, kým odchod Ivana Horvátha zo scény bol nútený, pre slovenský vývin v 20. storočí charakteristický, spôsobený politickou mocou a tragický.

Rovnako tento kontext absentuje aj v časti o druhom porovnávanom autorovi I. Horváthovi a dá sa len dedukovať. Ruptúra v jeho umeleckej a profesijnej kariére je krátko spomenutá v stručnej poznámke. No na druhej strane I. Horváth a jeho umelecká dráha je tu popísaná ako pars pro toto slovenských historicko-politických a umeleckých pohybov 20. storočia. Na jeho osude jasne vidno „otvorenie okien do Európy“, diferenciáciu a prudký vývin umeleckých smerov a celkový vzrast života v každej oblasti na Slovensku v období demokracie 1. ČSR, toleranciu v kultúre na Slovensku počas druhej svetovej vojny a po nej až do ruptúry 50. rokov. Osud I. Horvátha ako „najfrancúzskejšieho“ zo slovenských intelektuálov by sa dal doplniť o osud iného „frankofila“ D. Tatarku a iných a iných disidentov dvoch skupín politicky stíhaných na Slovensku- v 50. a 70. rokoch minulého storočia. Čo sa týka poetiky– štruktúry umeleckého diela, torzo a redukcia sujetu sú pre modernu, ale aj avantgardu typické (preto O. Čepan nazval J. Červeňa a D. Tatarku básnikmi sujetu). U Tatarku možno konštatovať svojvôľu a entropiu, neúplnosť atď., čo by si zasluhovalo podobný výskum ako u Horvátha v predloženej práci.

K otázke preberania poetiky, resp. metódy spracovania témy atď., teda k otázke plagiátu sa vyjadrujú rozsiahle polemiky na stránkach slovenských literárnych časopisov v medzivojnovom období (najznámejšia J. Felix, A. Matuška a D. Chrobák), no súc si vedomý naviazanosti na R. G. de la Sernu aj I. Horváth (citát na s. 128) . Horváth totiž uvádza v diele Nepravdepodobný advokát hneď v prvej novele Zločin neživých vecí španielskeho autora, ktorého dielo Nepravdepodobný doktor mohol poznať cez francúzsky alebo aj český preklad (avšak azda aj cez pôvodiny (?) lebo Horváth ovládal niekoľko cudzích jazykov) ako svojho učiteľa. Túto výraznú genetickú súvislosť, ktorá nie je len floskulou, podrobne a sústavne dokazuje autorka habilitačnej práce svojimi analýzami viazanými na pojem kontextualizácie v jej mnohých (aj keď nie všetkých) filiáciách.

Autorka habilitačnej práce suverénne zvládla analýzy, z ktorých vyplývajú zjavné rozdiely medzi oboma porovnávanými autormi. S výsledkami analýz nakladá originálne, vyrovnáva sa s problematikou svojím vlastným spôsobom, takže v závere práce môže uviesť mnohé zistenia, ba nové pojmy („román – cyklus“ a i.), ktoré sú prínosom tejto práce.

Vo finále navrhuje relevantné výskumné témy, ktorými by sa tento výskum ďalej mohol zaoberať.

Otázky:

1. Ako sa líši aforizmus od gregérie
2. Rozličné teoretické koncepty avantgardy a moderny, resp. ich vzájomné presahy

Predloženú habilitačnú prácu považujem metódou prístupu k materiálu aj obsahom za prínosnú, spĺňajúcu štandardné požiadavky kladené na kvalifikačné práce tohto charakteru. Preto navrhujem po obhajobe udeliť Mgr. Renáte Bojničanovej titul docentka v odbore Teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr.

V Bratislave 1. 11. 2016

prof. PhDr. Mária Bátorová, DrSc.